

Podstawienie podmiotowe w procesie ze skargi pauliańskiej po umorzeniu postępowania sanacyjnego w razie złożenia uproszczonego wniosku o ogłoszenie upadłości

Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 24 maja 2021 r.,
I AGa 59/21

1. Prawomocne umorzenie postępowania sanacyjnego i niewstąpienie do procesu pauliańskiego przez żadnego z wierzycieli (w terminie 30 dni od wydania postanowienia o umorzeniu postępowania sanacyjnego) powinno prowadzić do umorzenia. Bez znaczenia pozostaje fakt złożenia uproszczonego wniosku o ogłoszenie upadłości.
2. Przedłużenie funkcji zarządcy po uprawomocnieniu się postanowienia o umorzeniu postępowania sanacyjnego wskutek złożenia uproszczonego wniosku o ogłoszenie upadłości nie uprawnia zarządcy do dalszego dochodzenia roszczeń z tytułu bezskuteczności czynności wobec masy sanacyjnej.

Bartosz Groele

Uniwersytet Jagielloński

bartosz.groele@groele.net.pl

<https://doi.org/10.26881/gsp.2022.2.07>

Glosa

I. Stan faktyczny

Glosowane orzeczenie zapadło na tle następującego stanu faktycznego. Postanowieniem z dnia 11 maja 2018 r. Sąd Rejonowy dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie (VIII GR 9/18)¹, VIII Wydział Gospodarczy ds. upadłościowych i restrukturyzacyjnych otworzył postępowanie sanacyjne spółki (V.) sp. z o.o. sp. k. Sąd na podstawie art. 51 ust. 1 Prawa restrukturyzacyjnego² wyznaczył zarządcę masy sanacyjnej – (V.) sp. z o.o.

¹ MSiG z 2018 r., Nr 244.

² Ustawa z dnia 15 maja 2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne (Dz. U. z 2020 r., poz. 814; dalej: p.r.; Prawo restrukturyzacyjne).

sp. k. w restrukturyzacji, który wytoczył powództwo pauliańskie przeciwko spółce (H.) sp. z o.o. Powództwo zostało uwzględnione w I instancji. Sąd Okręgowy w Krakowie, IX Wydział Gospodarczy, podzieli argumentację zarządcy i zaskarżoną czynność prawną uznał za bezskuteczną³. Od tego wyroku pozwany wniósł apelację. Na etapie postępowania apelacyjnego doszło jednak do prawomocnego umorzenia postępowania sanacyjnego spółki (V.) sp. z o.o. sp. k. w restrukturyzacji. Dodatkowo warto podkreślić, że względem spółki (V.) sp. z o.o. sp. k. po umorzeniu sanacji został złożony uproszczony wniosek o ogłoszenie upadłości.

Spółka (H.) sp. z o.o. złożyła w postępowaniu pauliańskim wniosek o umorzenie postępowania z powołaniem się na art. 333 p.r., w związku z umorzeniem postępowania sanacyjnego (V.) sp. z o.o. sp. k. Sąd Apelacyjny w Krakowie w dniu 24 maja 2021 r. wniosek ten oddalił.

Po uprawomocnieniu się postanowienia o umorzeniu postępowania sanacyjnego spółka (V.) sp. z o.o. sp. k. otworzyła postępowanie o zatwierdzenie układu, prowadzone w oparciu o przepisy Prawa restrukturyzacyjnego ze zmianami wynikającymi z ustawy o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o uproszczonym postępowaniu o zatwierdzenie układu w związku z wystąpieniem COVID-19⁴, a więc w oparciu o tzw. uproszczoną restrukturyzację.

Głosowane orzeczenie zostało wydane w związku z wnioskiem pozwanego o reasumpcję postanowienia o oddaleniu wniosku o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz umorzenie postępowania – stosownie do treści art. 333 ust. 1 p.r. w zw. z art. 355 k.p.c.⁵ w zw. z art. 386 § 3 k.p.c.

W przedmiotowej sprawie istotny jest fakt, że w komentowanym orzeczeniu brakuje wskazania, który podmiot należałoby uznać za stronę dalszego postępowania apelacyjnego: zarządcę w trybie art. 27 p.r. czy syndyka.

II. Stanowisko autora

Głosujący wskazuje, że przedmiotowe orzeczenie stoi w sprzeczności z treścią art. 333 ust. 1 p.r. w zw. z art. 355 k.p.c. Wskazać należy, że art. 333 ust. 1 p.r. *verba legis* określa wpływ umorzenia postępowania sanacyjnego na proces pauliański. Zgodnie z art. 333 ust. 1 p.r., po umorzeniu postępowania sanacyjnego wierzyciel w terminie 30 dni od dnia wydania postanowienia o umorzeniu postępowania może wstąpić w miejsce zarządcy do wszczętych przez zarządcę postępowań o uznanie za bezskuteczną

³ Wyrok SO w Krakowie z 26.11.2020 r., IX GC 416/19, niepublik.

⁴ Ustawa z dnia 19 czerwca 2020 r. o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o uproszczonym postępowaniu o zatwierdzenie układu w związku z wystąpieniem COVID-19 (Dz. U. poz. 1086).

⁵ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2021 r., poz. 1805 ze zm.; dalej: k.p.c.; kodeks postępowania cywilnego). Zob. też K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Legalis.

czynności dokonanej przez dłużnika z pokrzywdzeniem wierzycieli. Wstąpienie do postępowania jest skuteczne wraz z uprawomocnieniem się postanowienia o umorzeniu postępowania sanacyjnego. W doktrynie przyjmuje się, że jeżeli postanowienie o umorzeniu postępowania sanacyjnego zostanie uchylone, zarządca cały czas zachowuje legitymację do udziału w procesie pauliańskim, tym samym *a contrario* przyjąć należy, że wraz z umorzeniem postępowania sanacyjnego zarządca traci uprawnienia do udziału w procesie pauliańskim⁶. Tym bardziej, jak zostało to już nadmienione, w głosowanym orzeczeniu brak jest wskazania, który podmiot należałoby uznać za stronę dalszego postępowania apelacyjnego. Milczenie w tej kwestii może wskazywać na nieprawidłowość w rozumowaniu sądu, co więcej – brak jednoznacznego stanowiska może rodzić wiele problemów praktycznych (brak podmiotu lub nieprawidłowy podmiot uprawniony do występowania w sprawie).

III. Umorzenie postępowania

Konieczność umorzenia postępowania pauliańskiego zachodzi w sytuacji, gdy żaden z wierzycieli nie zgłosi swojego udziału, co stanowi prostą konsekwencją faktu, że kontradiktoryjny z natury proces cywilny (a więc zakładający spór co najmniej dwóch podmiotów) nie może toczyć się przy udziale jedynie jednej ze stron. Skoro z chwilą uprawomocnienia się postanowienia o umorzeniu postępowania sanacyjnego zarządca, zgodnie z art. 333 ust. 1 p.r. traci uprawnienie do popierania powództwa o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną, zaś żaden z wierzycieli nie wstąpił w jego miejsce, to uznać należy, że w procesie nastąpi brak strony powodowej. W takiej sytuacji, zdaniem autora, zachodzi podstawa do umorzenia postępowania na podstawie art. 355 k.p.c. (zbędność wyrokowania). Podobnie uznał Sąd Najwyższy⁷, wskazując, że do przyczyn zbędności postępowania zaliczane są: konfuzja stron w procesie, śmierć strony, jeżeli roszczenie ma charakter osobisty, istnienie tytułu egzekucyjnego, zawarcie ugody, utrata przez stronę zdolności sądowej i stwierdzenie braku następstwa prawnego. Wydanie wyroku staje się niedopuszczalne, gdy w toku postępowania zaszły okoliczności powodujące niedający się usunąć brak jednej z bezwzględnych przesłanek procesowych (art. 199 § 1 pkt 1, art. 1099, 1113 k.p.c.)⁸.

Głosowanemu orzeczeniu trzeba zarzucić także brak odwołania do „pokrewnego” reżimu prawnego, jakim jest prawo upadłościowe. Z uwagi na fakt, że art. 333 ust. 1 p.r. zawiera model subrogacji procesowej wierzyciela, pozycję zarządcy można przyrównać do pozycji syndyka, zgodnie z treścią regulacji z art. 367 ustawy – Prawo

⁶ R. Adamus, *Upadłość a legitymacja czynna wierzyciela w procesie pauliańskim*, Jurysta 2012, nr 6, s. 28 i n.

⁷ Uchwała SN z 26.02.2014 r., III CZP 119/13, OSNC 2015, nr 1, poz. 1.

⁸ *Kodeks postępowania cywilnego. Tom I A. Komentarz. Art. 1–424¹²*, red. A. Góra-Błaszczkowska, Legalis.

upadłościowe⁹ szeroko reguluje skutki umorzenia postępowania upadłościowego względem niezakończonych procesów pauliańskich¹⁰.

Przychylić należy się zatem do stanowiska, że jeżeli żaden z wierzycieli we wskazanym terminie nie wstąpił do procesu pauliańskiego, a doszło do umorzenia postępowania sanacyjnego, to wówczas postępowanie pauliańskie powinno ulec umorzeniu na podstawie art. 355 k.p.c.¹¹

Błędny jest pogląd o celowościowym (funkcjonalnym) ujęciu głosowanego orzeczenia, którego założeniem jest próba zabezpieczenia maksymalizacji zaspokojenia wierzycieli w przyszłym postępowaniu upadłościowym, stosownie do art. 2 p.u. Jednocześnie, określając zasady prowadzenia postępowania upadłościowego, ustawodawca udziela wskazówki interpretacyjnej na wypadek konfliktu interesów poszczególnych wierzycieli i interesu ogólnego pracowników upadłego, jak i bardziej ogólnie – utrzymaniu miejsc pracy. Wartość, jaką jest utrzymanie miejsc pracy oraz utrzymanie przedsiębiorstwa jako zorganizowanego organizmu gospodarczego powinna być uwzględniona tylko w przypadku, gdy nie stoi to w sprzeczności z najwyższym możliwym zaspokojeniem wierzycieli¹². Nie ulega wątpliwości zasada prymatu zaspokojenia wierzycieli jako nadrzędnej zasady prawa insolwencyjnego; równocześnie należy wspomnieć o kwestii zachowania przedsiębiorstwa upadłego; co więcej – na marginesie wspomnieć należy, że utrzymanie przedsiębiorstwa przez syndyka w „ruchu” może przyczynić się do uzyskania większej ceny za jego zbycie, co z kolei prowadzi do zwiększonego stopnia zaspokojenia wierzycieli¹³. Powyższe prowadzi do wniosku, że niezasadne jest ujęcie przedmiotowego orzeczenia w aspekcie celowościowym.

IV. Subrogacja syndyka

Nota bene konstrukcji subrogacji syndyka nie można uzasadniać poprzez art. 131a p.u. stanowiący, że jeżeli upadłość ogłoszono w wyniku rozpoznania wniosku o ogłoszenie upadłości złożonego nie później niż w terminie trzech miesięcy od dnia zakończenia postępowania restrukturyzacyjnego albo uprawomocnienia się postępowania o umorzeniu postępowania restrukturyzacyjnego, przez dzień złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości w związku z art. 127–130 p.u., rozumie się dzień złożenia wniosku restrukturyzacyjnego¹⁴.

⁹ Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe (tekst jedn.: Dz. U z 2020 r., poz. 1228; dalej: p.u., Prawo upadłościowe).

¹⁰ P. Sobolewski, *Skutki umorzenia postępowania upadłościowego dla postępowań z udziałem syndyka*, „Przeгляд Sądowy” 2008, nr 10, s. 64 i n.

¹¹ S. Gurgul, *Prawo restrukturyzacyjne* [w:] *idem*, *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz do art. 333*, Legalis.

¹² P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz do art. 2 PU*, Legalis.

¹³ P. Janda [w:] *Prawo upadłościowe. Komentarz*, do art. 2, LEX/el.

¹⁴ R. Adamus, *Niekonstytucyjność przepisu art. 131a Prawa upadłościowego*, „Monitor Prawa Bankowego” 2021, nr 1, s. 95–99.

Z uwagi na aktualny porządek prawny, mając na względzie rozgraniczającą funkcję syndyka, zarządcy oraz wierzyciela, w przedmiotowej sprawie dopuszczalny jest następujący układ procesowy: zarządca, wierzyciel, syndyk¹⁵. Niedopuszczalne jest pominięcie wierzyciela choćby z uwagi na fakt, że przepisy o niewypłacalności wiążą szereg skutków z aktywnością wierzyciela w postępowaniu (art. 119 ust. 1 p.r., art. 236 p.u.).

Na marginesie należy zadać pytanie, czy brak podstaw dla subrogacji syndyka w miejsce zarządcy stanowi lukę w przepisach, czy też takie właśnie jest zamierzenie ustawodawcy? Odpowiadając, należy mieć na uwadze, co następuje:

- zarówno Prawo restrukturyzacyjne, jak i Prawo upadłościowe stanowią regulacje o charakterze *lex specialis* wobec regulacji procedury w kodeksie postępowania cywilnego. Podkreślić trzeba różnicę w postaci braku wymogu zgody drugiej strony procesa na wstąpienie osoby trzeciej w prawa strony. To zaś prowadzi do wniosku, że subrogacja w przypadku restrukturyzacji i upadłości ma charakter wyjątkowy i nie powinna być interpretowana w sposób rozszerzający;
- bezskuteczność czynności prawnych uregulowana w Prawie restrukturyzacyjnym i w Prawie upadłościowym dotyczy ważnych czynności prawnych, które co do zasady byłyby w pełni skuteczne, gdyby nie otwarcie postępowania restrukturyzacyjnego czy ogłoszenie upadłości dłużnika. Rozumieć należy przez to czynności niesprzeczne z prawem albo zasadami współżycia społecznego. Bez znaczenia jest tutaj świadomość pokrzywdzenia wierzycieli będąca przesłanką podmiotową skargi pauliańskiej;
- zarówno w Prawie restrukturyzacyjnym, jak i Prawie upadłościowym indywidualizuje się przesłanki bezskuteczności czynności z uwagi na odrębności w tych procedurach;
- z jednej strony podstawienie procesowe nie powinno być wykorzystywane jako instrument faktycznego przedłużenia materialnoprawnego terminu zawitego dla dochodzenia roszczeń pauliańskich¹⁶. Na podstawie art. 534 k.c.¹⁷ w zw. z art. 132 ust. 3 p.u., prawo do wytoczenia powództwa o uznanie czynności za bezskuteczną jest ograniczone terminem, który wynosi dwa lata od ogłoszenia upadłości (bez wpływu na bieg tego terminu jest data uprawomocnienia się tego postanowienia). Jest to w większości wypadków termin wystarczający do spostrzeżenia, że istnieje potrzeba wytoczenia takiego powództwa. Z drugiej zaś strony, w myśl przepisów kodeksu cywilnego, nie można domagać się uznania za bezskuteczną czynności po upływie 5 lat od dokonania czynności¹⁸. Oba terminy mają charakter materialnoprawny, a zatem nie mogą być przedłużane ani przywracane¹⁹.

¹⁵ Por. wyrok SO w Łodzi z 24.04.2019 r., I C 1267/18, LEX/el.

¹⁶ R. Adamus, *Skutki podstawienia procesowego syndyka w procesie pauliańskim po upływie terminu zawitego*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2020, nr 2, s. 10–17.

¹⁷ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn.: Dz. U. z 2020 r., poz. 1740 ze zm.; dalej: k.c.; kodeks cywilny). Zob. też: Art. 450–1088. *Przepisy wprowadzające* [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 2, red. K. Pietrzykowski, Legalis.

¹⁸ P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz do art. 132 PU*, Legalis.

¹⁹ Por. wyrok SN z 13.04.2017 r., III CSK 134/16, OSG 2017, nr 7, poz. 56, w którym sąd zwrócił uwagę

V. Wpływ subrogacji na proces pauliański

Kolejnym problemem, który uzewnętrznia się w głosowanym orzeczeniu, jest kwestia złożenia uproszczonego wniosku upadłościowego i jego potencjalnego wpływu na subrogację w procesie pauliańskim. Autor niniejszego opracowania stoi na stanowisku, że złożenie uproszczonego wniosku upadłościowego wraz z umorzeniem postępowania sanacyjnego nie oddziałuje w istocie na zmianę subrogacji w procesie pauliańskim w kontekście zarządcy. Wobec tego uznać należy, że zarządca w postępowaniu sanacyjnym, będący stroną w postępowaniu pauliańskim, po umorzeniu postępowania sanacyjnego i złożeniu uproszczonego wniosku o ogłoszenie upadłości nie wstępuje automatycznie do postępowań, w których brał udział, będąc zarządcą w postępowaniu sanacyjnym. Rola zarządcy na tym etapie ulega zmianie z aktywnej na bierną, gdzie podstawowym celem jest zabezpieczenie majątku dłużnika do momentu otwarcia postępowania upadłościowego i objęcia tego majątku przez syndyka²⁰.

Celem uporządkowania warto nadmienić, że osoba uprawniona do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości dłużnika, zgodnie z przepisami Prawa upadłościowego, może złożyć uproszczony wniosek o ogłoszenie upadłości w terminie przewidzianym do złożenia zażalenia na postanowienie o umorzeniu postępowania restrukturyzacyjnego (art. 334 p.r.). Zgodnie z art. 27 ust. 2 p.r., jeżeli został złożony uproszczony wniosek o ogłoszenie upadłości, zarządca pełni swoją funkcję do dnia ogłoszenia upadłości albo do dnia uprawomocnienia się postanowienia o oddaleniu uproszczonego wniosku albo jego odrzuceniu, albo umorzeniu postępowania o ogłoszenie upadłości.

W opinii autora, sąd apelacyjny błędnie uznał, że niewstąpienie któregośkolwiek z wierzycieli do procesu pauliańskiego wytoczonego przez zarządcę masy sanacyjnej, w zamkniętym przedziale czasowym 30 dni, licząc od dnia wydania postanowienia o umorzeniu, przedłuża łańcuch subrogacji. Za powyższym przemawia relacja stanowiąca alternatywę rozłączną dwóch środków procesowych, a więc złożenia zażalenia na postanowienie sądu o umorzeniu postępowania sanacyjnego i jego możliwa restytucja lub złożenie uproszczonego wniosku upadłościowego inicjującego postępowanie upadłościowe.

Sąd, rozpoznając merytorycznie procedowany uproszczony wniosek upadłościowy, albo oddalił żądanie ogłoszenia upadłości, albo ogłosił upadłość dłużnika. Z tej przyczyny po prawomocnym umorzeniu postępowania pauliańskiego bez znaczenia pozostanie dalsze występowanie zarządcy masy sanacyjnej w procesie pauliańskim.

na to, że uprawnienie do żądania uznania za bezskuteczne czynności dłużnika lub upadłego dokonanych przez niego z pokrzywdzeniem wierzycieli ma charakter majątkowy, nie jest jednak roszczeniem w znaczeniu przypisywanym temu pojęciu w prawie materialnym. Zarówno wtedy, gdy przysługuje ono wierzycielowi, jak i wtedy, gdy korzystać z niego może syndyk, stanowi szczególnie środek ochrony interesu pojedynczego wierzyciela dłużnika albo ogółu wierzycieli upadłego, pozwalający na podważenie czynności dłużnika lub upadłego, które są ważne i rzeczywiste, a więc skutkujące nabyciem określonych praw przez osoby trzecie.

²⁰ S. Gurgul [w:] *idem*, *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz do art. 27 PU*, Legalis.

VI. Czy przepisy art. 334 i 27 ust. 2 p.r. oddziałują na art. 333 p.r. oraz czy istotnie modyfikują jego treść?

Jak już wcześniej wspomniano, z dniem wydania postanowienia o umorzeniu postępowania sanacyjnego otwiera się 30-dniowy termin, w którym każdy z wierzycieli może skorzystać z instrumentu podstawienia procesowego. Wobec tego zabiegu, roszczenie pauliańskie wcześniej dochodzone w interesie zbiorowym może być dochodzone w interesie partykularnym. Podkreślenia wymaga, że jest to uprawnienie, a nie obowiązek wierzyciela. Co więcej, z możliwości podstawienia procesowego może skorzystać jeden lub większa liczba wierzycieli (współuczestników). Skuteczność subrogacji dokonanej przez wierzyciela w czasie trwania ustawowego terminu 30 dni powstaje z chwilą uprawomocnienia się postanowienia sądu o umorzeniu postępowania sanacyjnego. Wymaga podkreślenia także, iż złożenie wyłącznie uproszczonego wniosku upadłościowego nie prowadzi do przedłużenia trwania *legitimitatio ad processum* zarządcy z uwagi na fakt, że prawomocne staje się postanowienie o umorzeniu postępowania sanacyjnego, tym samym zamykając drogę do restytucji postępowania sanacyjnego. Wobec tego bezprzedmiotowa staje się kwestia bezskuteczności czynności dłużnika względem masy sanacyjnej. Jak zatem wynika z przytoczonej regulacji, zarządca traci legitymację do dalszego popierania wytoczonego powództwa o uznanie danej czynności prawnej za bezskuteczną, zaś w jego miejsce w określonym ustawowo terminie do postępowania może wstąpić każdy z jego wierzycieli.

W związku z powyższym, według autora niniejszej glosy, brak wstąpienia wierzyciela do toczącego się postępowania zainicjowanego skargą pauliańską skutkuje koniecznością jego umorzenia. Stanowisko, że niewstąpienie do procesu przez żadnego z wierzycieli albo wstąpienie po upływie 30-dniowego terminu skutkuje umorzeniem postępowania przez sąd na podstawie art. 355 k.p.c. ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku, znajduje pełne odzwierciedlenie w poglądach doktryny²¹.

Jak się uważa, w toku postępowania sanacyjnego powództwo o uznanie za bezskuteczną czynności prawnej dokonanej przez dłużnika może wytoczyć tylko zarządca. Jeśli proces w takiej sprawie nie został zakończony w toku postępowania sanacyjnego, po uprawomocnieniu się postanowienia o umorzeniu tego postępowania każdy z wierzycieli może wstąpić do procesu „w miejsce zarządcy” jako powoda. W związku z tym rodzi się pytanie, jaki powinien być wynik przedmiotowego procesu, jeśliby żaden z wierzycieli nie zgłosił wstąpienia do niego? Zdaniem autora glosy, postępowanie w tym procesie należałoby wówczas umorzyć z uzasadnieniem, że w procesie nigdy nie może występować tylko jedna strona; tu: w roli pozwanego (por. w tej materii przepis art. 367 ust. 1 p.u.)²².

²¹ D. Chrapoński [w:] *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, red. A. Torbus, A.J. Witosz, A. Witosz, komentarz do art. 333, teza 3, LEX/el.; P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, komentarz do art. 333, Legalis.

²² S. Gurgul, *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, komentarz do art. 333, Legalis.

VII. Zakres ochrony – złożenie uproszczonego wniosku o ogłoszenie upadłości

Należy także wskazać na kwestie zakresu ochrony przewidzianej złożeniem uproszczonego wniosku o ogłoszenie upadłości na podstawie art. 334 p.r. Gwarancje ochrony stanowi art. 27 ust. 2 p.r., regulujący wydłużenie okresu pełnienia funkcji zarządcy (który sprawował funkcję w umorzonym postępowaniu sanacyjnym). W tym przypadku przedłużenie pełnienia funkcji zarządcy nie jest podyktowane osiągnięciem celów postępowania sanacyjnego. Jako istotę regulacji z art. 27 ust. 2 p.r. wskazuje się funkcję polegającą na zabezpieczeniu przyszłego postępowania upadłościowego. Jednocześnie taki wniosek wypływa z uzasadnienia rządowego projektu ustawy – Prawo restrukturyzacyjne²³.

W związku z powyższym, należy mieć na uwadze odmiennosć funkcji zarządcy celem zabezpieczenia przyszłego postępowania upadłościowego i odmiennosć funkcji zarządcy masy sanacyjnej w procesie pauliańskim w czasie trwania postępowania sanacyjnego. W procesie pauliańskim zarządca masy sanacyjnej dąży do zasądzenia roszczenia ze skargi pauliańskiej. Natomiast zabezpieczenie i funkcja zarządcy, zgodnie z art. 27 ust. 2 p.r., nie polega na realizacji roszczenia. Wobec tego pojawia się następujące pytanie, czy po prawomocnym zakończeniu postępowania sanacyjnego zarządca działający w oparciu o podstawę z art. 27 ust. 2 p.r. jest uprawniony do wytoczenia nowego powództwa pauliańskiego na podstawie art. 306 ust. 1 p.r.? W opinii autora niniejszej glosy, ochrona interesów masy sanacyjnej na etapie po umorzeniu postępowania nie może mieć miejsca, ponieważ masa sanacyjna już nie istnieje. *Per analogiam* zarządca tymczasowy nie może realizować celów zabezpieczenia w postępowaniu w przedmiocie ogłoszenia upadłości ani wskutek wytoczenia powództwa, o którym mowa w art. 132 ust. 1 p.u., ani poprzez zastąpienie wierzyciela w wytoczonym przez wierzyciela wcześniej powództwie pauliańskim. Nie można też zapominać o ewentualnej potrzebie przedmiotowej zmiany żądania pozwu po ogłoszeniu upadłości na „bezskuteczność w stosunku do masy upadłości”, a także praktycznych skutków uprawomocnienia się glosowanego orzeczenia, przed ogłoszeniem upadłości, wyroku stwierdzającego bezskuteczność czynności wobec masy sanacyjnej (czyli zgodnie z żądaniem pozwu złożonego przez zarządcę sanacyjnego).

Dodatkowo, wobec niedoprecyzowania przez ustawodawcę kwestii subrogacji syndyka w umorzonym postępowaniu sanacyjnym wskutek wydłużenia pełnienia funkcji przez zarządcę na podstawie art. 27 ust. 2 p.r., zasadne jest odwołanie się do wykładni systemowej z uwagi na podobieństwo i analogiczną funkcję pełnioną w postępowaniu upadłościowym – do instytucji tymczasowego nadzorca sądowego (art. 38 i 38a p.u.). W doktrynie przyjmuje się, że w Prawie upadłościowym nie nakłada się na tymczasowego nadzorcę obowiązku stałego nadzoru nad majątkiem dłużnika, jak również nie uprawnia do kontroli czynności dłużnika i jego przedsiębiorstwa. Ustawa nakłada

²³ Druk sejmowy nr 2824 z 24.10.2014 r., s. 23.

na tymczasowego nadzorcę sądowego określone obowiązki rozumiane jako: analizę czynności dłużnika przekraczających zwykły zarząd z uwzględnieniem interesu wierzycieli oraz sporządzanie sprawozdania dotyczącego stanu przedsiębiorstwa dłużnika. Tym samym, zabezpieczenie majątku przed niekorzystnymi działaniami dłużnika stanowi priorytetowe zadanie tymczasowego nadzorcy sądowego. Za trafne zatem uznać należy, że wśród wymienionych w art. 38 ust. 1 p.u. przepisów (art. 157, art. 157a, art. 159–161, art. 166 ust. 6, art. 167 ust. 2, art. 167a, art. 167b i art. 170–172 p.u.) nie wymieniono art. 144 ust. 1, w którym przyznaje się syndykowi wyłączne prawo do wszczynania i prowadzenia postępowań sądowych, administracyjnych i sądowniczych, dotyczących masy upadłości. Wobec tego uznać należy, że w świetle regulacji Prawa upadłościowego dotyczących tymczasowego nadzorcy sądowego brak jest podstaw do twierdzenia, że w sytuacji jego ustanowienia dłużnik traci legitymację procesową do podejmowania czynności przed sądami²⁴. Prowadzi to do wniosku, że tymczasowy nadzorca sądowy nie wstępuje do procesów sądowych i administracyjnych²⁵. Wobec tego uznać należy, że postępowanie pauliańskie powinno zostać umorzone z uwagi na brak legitymacji zarządcy w procesie, a tym samym – utratę zdolności procesowej przez zarządcę. Powyższe powinno mieć zastosowanie do art. 27 ust. 2 p.r.

VIII. Odmienne cel postępowania upadłościowego od restrukturyzacyjnego

Ostatnią kwestią, którą należy rozważyć na gruncie zaistniałego stanu faktycznego i wniosków płynących z głosowanego orzeczenia, jest określenie różnic pomiędzy bezskutecznością czynności względem masy sanacyjnej a bezskutecznością wobec masy upadłości. Niewątpliwie już sam cel wskazanych postępowań jest odmienny. Zgodnie z art. 2 ust. 1 p.u., funkcja windykacyjna jest podstawowym celem prawa upadłościowego²⁶. Z kolei zgodnie z art. 3 p.r., celem postępowania restrukturyzacyjnego jest uniknięcie upadłości dłużnika. Dodatkowo w postępowaniu sanacyjnym cel postępowania może zostać zrealizowany przez przeprowadzenie działań sanacyjnych przy zabezpieczeniu słusznych praw wierzycieli.

Powyższe prowadzi do wniosku, że postępowanie upadłościowe, nawet zainicjowane w wyniku uproszczonego wniosku o ogłoszenie upadłości, nie jest kontynuacją wcześniejszego postępowania sanacyjnego (por. art. 337 p.r.) ani innych postępowań restrukturyzacyjnych.

Dodatkowo inna jest konstrukcja podstaw prawnych dla bezskuteczności w Prawie restrukturyzacyjnym, a inna w Prawie upadłościowym. Przesłanką bezskuteczności

²⁴ Zob. NSA w postanowieniu z 29.06.2021 r., III FSK 3480/21, Legalis nr 2587675; NSA o roli TNS w postępowaniu sądowym: TNS nie wstępuje do procesów sądowych i administracyjnych.

²⁵ W. Gewald [w:] *Prawo upadłościowe. Komentarz do art. 38 PU*, red. A. J. Witosz, LEX/el.

²⁶ A.J. Witosz [w:] H. Buk, D. Chrapoński, W. Gewald *et al.*, *Prawo upadłościowe. Komentarz*, art. 2, LEX/el.

jest odpowiednio dokonanie czynności w ciągu roku przed dniem złożenia wniosku o otwarcie postępowania sanacyjnego bądź dokonanie czynności w ciągu roku przed dniem złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości. Wskazać należy, że art. 308 p.r. i art. 131 p.u. zawierają odpowiednie odesłanie do przepisów kodeksu cywilnego o ochronie wierzyciela w przypadku niewypłacalności dłużnika.

Autor niniejszego opracowania wskazuje, że ustawodawca nie przewidział wyraźnie subrogacji pomiędzy zarządcą masy sanacyjnej a syndykiem masy upadłości. Zatem w przypadku gdy postępowanie pauliańskie nie zostanie umorzone pomimo prawomocnego umorzenia postępowania sanacyjnego i wobec braku wstąpienia przez wierzyciela do procesu pauliańskiego w terminie 30 dni od wydania postanowienia o umorzeniu, powstanie wątpliwość w kontekście miarodajnej podstawy prawnej dla podstawienia syndyka w miejsce zarządcy – czym innym jest bowiem bezskuteczność czynności względem masy sanacyjnej, a czym innym bezskuteczność czynności względem masy upadłości.

Dodatkowo, za słuszne należy uznać twierdzenie, że art. 531 § 1 k.c. w zw. z art. 131 p.u. może być interpretowany w ten sposób, że zarzut przeciwko osobie trzeciej, która wskutek tej czynności uzyskała korzyść majątkową, może być podniesiony w każdym typie postępowania, w którym jego wywiedzenie pozwoli na osiągnięcie celu regulacji *actio pauliana*. Postępowaniem takim może być postępowanie wpadkowe w ramach postępowania upadłościowego, jakim jest postępowanie o wyłączenie składnika mienia z masy upadłości. „Zgodnie z poglądem wyrażonym w literaturze można uzupełnić tę tezę o doprecyzowanie, że chodzić tu może o żądanie wyłączenia skierowane w oparciu o tę bezskuteczność przez syndyka, którego masa upadłości została pokrzywdzona czynnością, w wyniku której określony przedmiot wszedł do innego majątku, który obecnie ma charakter masy upadłości”²⁷.

IX. Konkluzje

Reasumując, wskazać należy, że wobec braku wstąpienia wierzycieli w ustawowo określonym 30-dniowym terminie, postępowanie pauliańskie powinno zostać umorzone na podstawie art. 355 k.p.c. Wraz z umorzeniem postępowania sanacyjnego zarządca utracił uprawnienia procesowe w postępowaniu pauliańskim. Powyższe otwiera drogę do uznania za słuszną przesłanki zbędności wyrokowania.

Jednocześnie zarówno wykładnia literalna, jak i systemowa art. 333 p.r. prowadzi do wniosku, że bezpośrednia subrogacja zarządcy wskutek złożenia uproszczonego wniosku upadłościowego z pominięciem wierzycieli jest niedopuszczalna zgodnie z obowiązującym porządkiem prawnym.

Wraz z umorzeniem postępowania sanacyjnego i złożeniem uproszczonego wniosku o ogłoszenie upadłości zmianie ulegnie cel postępowania, a zatem zmienianie ulegną również uprawnienia zarządcy.

²⁷ P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz do art. 131 PU*, Legalis.

Przychylić należy się zatem do stanowiska, że jeżeli żaden z wierzycieli we wskazanym terminie nie wstąpił do procesu pauliańskiego, a doszło do umorzenia postępowania sanacyjnego, to wówczas postępowanie pauliańskie powinno ulec umorzeniu na podstawie art. 355 k.p.c.

Literatura

- Adamus R., *Niekonstytucyjność przepisu art. 131a Prawa upadłościowego*, „Monitor Prawa Bankowego” 2021, nr 1.
- Adamus R., *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, art. 333, Legalis.
- Adamus R., *Skutki podstawienia procesowego syndyka w procesie pauliańskim po upływie terminu zawitego*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2020, nr 2.
- Adamus R., *Upadłość a legitymacja czynna wierzyciela w procesie pauliańskim*, *Jurysta* 2012, nr 6.
- Chrapoński D. [w:] *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, do art. 333, teza 3, red. A. Torbus, A.J. Witosz, A. Witosz, LEX/el.
- Gewald W. [w:] *Prawo upadłościowe. Komentarz do art. 38 PU*, red. A.J. Witosz, Warszawa 2017.
- Gurgul S., *Prawo restrukturyzacyjne* [w:] *idem*, *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz do art. 333*, Legalis.
- Gurgul S., *Prawo restrukturyzacyjne* [w:] *idem*, *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz do art. 27 PU*, Legalis.
- Janda P. [w:] *Prawo upadłościowe. Komentarz*, art. 2, LEX/el.
- Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–424¹²*, t. 1A, red. A. Góra-Błaszczkowska, Legalis.
- Sobolewski P., *Skutki umorzenia postępowania upadłościowego dla postępowań z udziałem syndyka*, „Przegląd Sądowy” 2008, nr 10, s. 64 i n.
- Witosz A.J. [w:] H. Buk, D. Chrapoński, W. Gewalt, W. Klyta, A. Malmuk-Cieplak, M. Mozdzeń, A. Torbus, A.J. Witosz, *Prawo upadłościowe. Komentarz*, art. 2, LEX/el.
- Zimmerman P., *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, komentarz do art. 333, Legalis.
- Zimmerman P., *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz do art. 2 PU*, Legalis.
- Zimmerman P., *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz do art. 131 PU*, Legalis.
- Zimmerman P., *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz do art. 132 PU*, Legalis.

Streszczenie

Bartosz Groele

Instytucja podstawienia podmiotowego w skargach pauliańskich po umorzeniu postępowania sanacyjnego a ochrona przewidziana złożeniem uproszczonego wniosku o ogłoszenie upadłości

Zagadnienie prawne analizowane w glosie sprowadza się do kwestii, czy w przypadku umorzenia postępowania sanacyjnego i niewstąpienia do procesu pauliańskiego w ustawowym terminie przez wierzycieli (w terminie 30 dni od wydania postanowienia o umorzeniu postępowania

sanacyjnego) postępowanie to nie powinno zostać umorzone na podstawie art. 333 ust. 1 p.r. w zw. z art. 355 k.p.c.

Zdaniem autora, w przypadku prawomocnego umorzenia postępowania sanacyjnego i niewstąpienia do procesu pauliańskiego przez żadnego z wierzycieli, łańcuch subrogacji ulega przerwaniu. Dlatego proces pauliański podlega umorzeniu bez znaczenia na stopień jego zaawansowania i bez względu na fakt ewentualnego złożenia uproszczonego wniosku o ogłoszenie upadłości.

Dodatkowo została przedstawiona kwestia ochrony przewidziana złożeniem uproszczonego wniosku o ogłoszenie upadłości. W przypadku złożenia uproszczonego wniosku o ogłoszenie upadłości funkcja zarządcy ulega przedłużeniu, ale wówczas, po uprawomocnieniu się postanowienia o umorzeniu postępowania sanacyjnego, zarządca nie realizuje obowiązków przewidzianych dla niego w postępowaniu sanacyjnym, które właśnie ustało, ale zabezpiecza przyszłe postępowanie upadłościowe. Dochodzenie roszczeń z tytułu bezskuteczności czynności wobec masy sanacyjnej nie jest czynnością postępowania zabezpieczającego.

Słowa kluczowe: umorzenie postępowania sanacyjnego; skarga pauliańska; podstawienie podmiotowe; zarządca; uproszczony wniosek o ogłoszenie upadłości.

Summary

Bartosz Groele

Institution of a Party's Substitution in *Actio Pauliana* Following the Discontinuation of Remedial Proceedings and the Protection Afforded by Submitting a Simplified Bankruptcy Petition

The legal issue analysed in the commentary concerns the question of whether in the event of discontinuation of the remedial proceedings and failure to enter the *actio Pauliana* proceedings within the statutory time limit by the creditors, the proceedings should not be discontinued according to art. 333 par. 1 of Restructuring Law in connection with art. 355 of the Code of Civil Procedure.

In the author's opinion, if the decision on discontinuation of remedial proceedings becomes final and unappealable and none of the creditors joins *actio Pauliana* proceedings (within 30 days from the issuance of the decision on discontinuation of remedial proceedings), the chain of subrogation is closed. *Actio Pauliana* proceedings are discontinued regardless of their stage and regardless of submitting a simplified bankruptcy petition.

Additionally, the author presents the issue of protection afforded by the submission of a simplified bankruptcy petition. If a simplified bankruptcy petition is filed, the administrator's function is extended. However, once the decision on discontinuation of the proceedings becomes final and unappealable, the administrator does not perform the tasks envisaged in the remedial proceedings, which have just ceased, but secures future bankruptcy proceedings. Pursuing claims for the ineffectiveness of actions against the remedial estate is not an option in any proceedings to grant security.

Keywords: discontinuation of remedial proceedings; *actio Pauliana* proceedings, a party's substitution, administrator, simplified bankruptcy petition.